Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Posílení postavení mladých lidí s cílem dosáhnout udržitelného rozvoje prostřednictvím vzdělávání

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2023/C 100/06)

Zpravodajka: **Tatjana BABRAUSKIENĖ**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	20. 1. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu
	stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí
Přijato v sekci	24. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	15. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	126/1/1

1. **Závěry a doporučení**

1.1. EHSV vyzývá členské státy, aby potvrdily svůj záměr zařadit opatření v oblasti klimatu a udržitelný rozvoj mezi hlavní témata vzdělávacích programů, k čemuž se zavázaly na 26. zasedání konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu ([1]). Je nezbytné si uvědomit, že je zapotřebí nalézt ve spolupráci s mladými lidmi nové pojetí budoucího vývoje a navrhnout novou společenskou smlouvu, která umožní vnést do vzdělávacího systému pozitivní změny.

1.2. EHSV zdůrazňuje, že v zájmu dosažení změny paradigmatu je nutné zaujmout komplexní průřezový přístup, díky němuž bude moci probíhat spolupráce mezi různými zúčastněnými stranami, sociálními partnery a organizacemi občanské společnosti. Organizace mládeže a neformální vzdělávání hrají stěžejní roli při zvyšování povědomí o cílech udržitelného rozvoje a při podpoře jejich realizace.

1.3. EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby se na potřeby mladých lidí zaměřila i v budoucnu v rámci Evropského roku dovedností 2023 a aby se v souvislosti s ním zabývala otázkami udržitelného rozvoje a problémy, kterým mladí lidé v měnícím se světě čelí.

1.4. EHSV je potěšen tím, že bude Komise plnit koordinační úlohu při podpoře projektů, odborné přípravy, výměny osvědčených postupů a komunikace mezi učiteli, aby bylo možné uskutečnit cíle udržitelného rozvoje v oblasti vzdělávání. Bude však třeba vypracovat na místní, celostátní a regionální úrovni přístupy a strategie týkající se teoretického i praktického vzdělávání pro udržitelný rozvoj, které by měly vycházet z důsledných průzkumů a jasných akčních plánů a měly by zahrnovat monitorování, aby bylo možné toto vzdělávání soustavně vylepšovat a vyměňovat si zkušenosti.

1.5. EHSV zdůrazňuje, že zásadní význam má sociální a občanský dialog, který může přispět k začlenění cílů udržitelného rozvoje do všech úrovní vzdělávání, do formálního a neformálního vzdělávání a do odborné přípravy učitelů, aby bylo zaručeno, že budou zahrnovat jasné dovednostní rámce, které umožní definovat konkrétní cíle učení a hodnotící metody.

1.6. EHSV poukazuje na to, že v zájmu boje proti změně klimatu je třeba zajistit, abychom všichni disponovali nezbytnými znalostmi, zejména pokud jde o veškeré aspekty udržitelné spotřeby a produkce, odpovědného výběru potravin, snižování plýtvání potravinami a využívání udržitelné energie. Vzdělávání dětí by mělo být podpořeno celoživotním učením rodičů a vzděláváním občanů. Kromě toho je zapotřebí prosazovat osvětu pro všechny, mimo jiné poskytováním podpory organizacím mládeže v této otázce.

([1]) Závěry spolupředsedů ze summitu ministrů školství a životního prostředí na zasedání COP26 *Learn for our Planet. Act for the climate.*

1.7. EHSV žádá, aby byly investice EU lépe propojeny se vzděláváním v oblasti udržitelného rozvoje a aby k tomuto účelu byly využívány prostředky z fondů EU, například z Nástroje pro oživení a odolnost, programů Erasmus+ a Horizont, Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) a Evropského sociálního fondu plus (ESF+).

1.8. EHSV vyzývá všechny členské státy k zajištění udržitelných a kvalitních veřejných investic, aby tak bylo možné začlenit cíle udržitelného rozvoje do vnitrostátních vzdělávacích systémů, a to nejen teoreticky, ale také v praxi. Za tímto účelem by měly být vytvořeny komplexní vzdělávací osnovy pro osvojení si dovedností v oblasti kritického myšlení a informovaného rozhodování.

1.9. EHSV vyzývá členské státy, aby učitelům poskytovaly účinnou podporu s cílem zatraktivnit tuto profesi. Evropa se totiž potýká s obrovským nedostatkem učitelů. K realizaci vzdělávání v oblasti udržitelnosti však jsou zapotřebí učitelé, kteří jsou respektováni, pobírají důstojnou mzdu a mají dobré pracovní podmínky. V zájmu transformace vzdělávacího systému je nezbytné zajistit kvalitní počáteční a průběžnou odbornou přípravu učitelů, rovnost a inkluzi v systémech vzdělávání a odborné přípravy a inovativní organizaci škol.

1.10. EHSV požaduje, aby byli mladí lidé učiněni ústředními aktéry procesu vzdělávání a učení. Toho lze dosáhnout snížením byrokratické zátěže, která je spojena s učitelskou prací, a položením důrazu na inovativní pedagogiku a úzkou spolupráci s žáky. V této souvislosti je důležité připravit všechny učitele na efektivní využívání nových technologií a na nové kontexty vzdělávání, ať už v rámci vzdělávacích programů, nebo v jejich vlastním životě. Bylo by vhodné posoudit, zda by bylo možné vytvořit zvláštní online platformu nebo portál pro výměnu osvědčených postupů.

1.11. EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby usilovala o zavedení evropského ukazatele týkajícího se snižování míry chudoby a předčasných odchodů ze vzdělávání v souladu se vzděláváním v oblasti udržitelného rozvoje, a to s cílem odstranit nerovnosti. Spolu s tímto evropským ukazatelem by mohl být vypracován ukazatel globální.

2. **Východiska a souvislosti**

2.1. *Nezbytnost udržitelného rozvoje*

2.1.1. Politici, rozhodující činitelé a zúčastněné strany na všech úrovních musí uznat, že rozsáhlá transformace z lineárního hospodářství, které je založené na fosilních palivech a náročné z hlediska využívání zdrojů, na oběhové hospodářství šetrné ke klimatu je sice naléhavě potřebná, nicméně působí velké zvraty v životě občanů a jejich plánech do budoucna, a to především v případě mladých lidí a příštích generací.

2.1.2. Ruská válka proti Ukrajině rovněž poukázala na neudržitelnou závislost Evropy na energii z fosilních zdrojů a uvedla ekologickou transformaci do nového geopolitického kontextu. Je nevyhnutelné a více než kdy jindy nezbytné urychlit dekarbonizaci, aby bylo možné naši závislost snížit. S ohledem na současné a budoucí problémy představuje Agenda 2030, jejích 17 cílů udržitelného rozvoje a závazek nikoho a žádné místo neopomenout jedinečnou cestu k ekonomice blahobytu, obnově k lepšímu a dosažení rovnějšího, spravedlivějšího, inkluzivnějšího, udržitelnějšího a odolnějšího světa.

2.1.3. V blízké budoucnosti by EU měla jít příkladem a ukázat, jak lze hospodářsky udržitelným způsobem uskutečnit ekologickou a sociálně spravedlivou transformaci. EHSV vyzývá členské státy a orgány EU, aby v zájmu dosažení tohoto cíle posílily postavení mladých lidí a zapojily je do rozhodovacího procesu, přizpůsobily systém vzdělávání a svět práce a zmobilizovaly další mladé lidi. Podle Světového akčního programu pro mládež do roku 2000 a na další období ([2]), který přijalo Valné shromáždění OSN v roce 1995, jsou mladí lidé ve všech zemích jak významným lidským zdrojem v oblasti rozvoje, tak klíčovými hybateli sociálních změn, hospodářského rozvoje a technologických inovací. EHSV poukazuje na to, že mladí lidé jsou vedoucími představiteli budoucnosti. Je třeba podpořit jejich přístup k progresivním inovacím a plně je zapojit do tvorby politik, aby se posílil udržitelný rozvoj.

2.1.4. Cílem tohoto stanoviska z vlastní iniciativy je prozkoumat, zda a jak jsou cíle udržitelného rozvoje začleněny do vzdělávacích osnov členských států a zda lze přístup jednotlivých členských států považovat za transformativní vzdělávání na podporu udržitelného rozvoje ([3]). Kromě toho jsou ve stanovisku formulována doporučení, která mají Evropské komisi a členským státům pomoci identifikovat, jakým způsobem by bylo možné podpořit příležitosti a překonat problémy týkající se dalšího rozvoje politik v oblasti mládeže a zároveň zajistit, aby bylo vzdělávání pro udržitelný rozvoj začleňováno již od rané fáze.

([2]) OSN – Světový akční program pro mládež.

([3]) Existují různé pojmy. V tomto stanovisku je používán pojem „transformativní vzdělávání na podporu udržitelného rozvoje“. V daném kontextu však lze zaměnitelně použít pojmy „vzdělávání pro udržitelný rozvoj“ a „vzdělávání pro environmentální udržitelnost“. Viz též slovník pojmů uvedený v příloze.

2.2. *Politické prostředí*

2.2.1. V roce 2015 přijala Organizace spojených národů cíle udržitelného rozvoje, aby světu poskytla ambiciózní plán, pomocí něhož bude možné společně řešit zhoršování stavu životního prostředí a otázky sociálního a hospodářského rozvoje. Při realizaci sedmnácti cílů udržitelného rozvoje a 169 souvisejících cílů, jichž má být dosaženo do roku 2030, hraje stěžejní úlohu vzdělávání. Vzdělávání je lidským právem a mělo by být (včetně vzdělávání ohledně udržitelnosti) přístupné všem. Podle zprávy organizace UNESCO o provádění cílů udržitelného rozvoje však veřejné vzdělávání není bezplatné pro všechny a často není inkluzivní. Provádění dílčího cíle č. 4.7 náležejícího k cílům udržitelného rozvoje se proto ukázalo být obtížné. Kromě toho „mnoho zemí stále není plně odhodláno učinit z opatření v oblasti klimatu klíčovou součást osnov“ ([4]).

2.2.2. Dílčí cíl č. 4.7 náležející k cílům udržitelného rozvoje uvádí, že do roku 2030 budou muset signatáři „zajistit, aby všichni studující nabývali znalostí a dovedností potřebných k prosazování udržitelného rozvoje, mimo jiné prostřednictvím vzdělávání zaměřeného na udržitelný rozvoj a udržitelný způsob života, lidská práva, rovnost žen a mužů, prosazování kultury míru a nenásilí, globálního občanství a uznávání kulturní rozmanitosti a přínosu kultury k udržitelnému rozvoji“. Příslušné stanovisko EHSV Směrem ke strategii EU pro posílení zelených dovedností a kompetencí ve prospěch všech ([5]) je v souladu s tímto doporučením.

2.2.3. V posledních letech se politika EU stále více zaměřuje na environmentální udržitelnost. Zelená dohoda pro Evropu ([6]) zavedená v roce 2019 představuje plán Evropské komise, který má zajistit, aby bylo hospodářství EU udržitelné, a to v souladu s jejím cílem, aby se Evropa stala do roku 2050 prvním klimaticky neutrálním kontinentem.

2.2.4. V souvislosti se záměrem zajistit, aby vzdělávání a odborná příprava přispívaly k ekologické transformaci, navrhla Evropská komise řadu iniciativ: zaprvé zahájení Koalice pro vzdělávání v oblasti klimatu ([7]), zadruhé nedávno přijaté závěry Rady nazvané Podpora zapojení mladých lidí jakožto aktérů změn v zájmu ochrany životního prostředí ([8]) a doporučení Rady o učení v zájmu ekologické transformace a udržitelného rozvoje ([9]) a zatřetí vytvoření evropského rámce kompetencí v oblasti změny klimatu a udržitelného rozvoje ([10]).

2.2.5. Ve dnech 4.–5. dubna 2022 zdůraznila Rada pro vzdělávání, mládež, kulturu a sport významnou úlohu, kterou hraje sport při vzdělávání pro udržitelné životní prostředí, a doporučila nalézt „způsoby, jak podporovat vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje a rozvinutí smyslu pro environmentální a občanskou odpovědnost mezi sportovními kluby, federacemi a dalšími zúčastněnými stranami v oblasti sportu“ ([11]).

2.2.6. Také Evropský rok mládeže 2022 má sloužit k podpoře nových příležitostí a možností, jež poskytuje ekologická a digitální transformace. Tato transformace by měla být inkluzivní a měla by se při ní věnovat pozornost začleňování mladých lidí s omezenými příležitostmi a zranitelných skupin mladých lidí. EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby se na potřeby mladých lidí zaměřila i v budoucnu v rámci Evropského roku dovedností 2023 a aby se v souvislosti s ním zabývala otázkami udržitelného rozvoje a problémy, kterým mladí lidé v měnícím se světě čelí.

([4]) Globální monitorovací zpráva UNESCO o vzdělání, 2021/2: non-state actors in education: who chooses? who loses?

([5]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Směrem ke strategii EU pro posílení zelených dovedností a kompetencí ve prospěch všech (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 56, 16.2.2021, s. 1).

([6]) Zelená dohoda pro Evropu.

([7]) Evropská komise – Koalice pro vzdělávání v oblasti klimatu.

([8]) Závěry Rady a zástupců vlád členských států, zasedajících v Radě – Podpora zapojení mladých lidí jakožto aktérů změn v zájmu ochrany životního prostředí (Úř. věst. C 159, 12.4.2022, s. 9).

([9]) Doporučení Rady ze dne 16. června 2022 o učení v zájmu ekologické transformace a udržitelného rozvoje (Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 1).

([10]) Bianchi, G., Pisiotis, U. a Cabrera Giraldez, M., *GreenComp The European sustainability competence framework*, Punie, Y. a Bacigalupo, M. editor, EUR 30955 EN, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk, 2022, ISBN 978-92-76-46485-3, doi:10.2760/13286, JRC128040.

([11]) Závěry Rady a zástupců vlád členských států, zasedajících v Radě, s názvem „Sport a pohybová aktivita – slibné nástroje ke změně chování v zájmu udržitelného rozvoje“ (Úř. věst. C 170, 25.4.2022, s. 1).

2.2.7. Je důležité lépe propojit investice EU se vzděláváním v oblasti udržitelného rozvoje a využívat k tomuto účelu prostředky z fondů EU, například z Nástroje pro oživení a odolnost, programů Erasmus+ a Horizont, Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) a Evropského sociálního fondu plus (ESF+). Boj proti úbytku biologické rozmanitosti, znečišťování a změně klimatu je jednou ze čtyř zastřešujících priorit nového programu Erasmus+ na období 2021–2027, a to spolu se začleňováním a rozmanitostí, digitální transformací a účastí na demokratickém životě. EHSV vítá, že v rámci programu Erasmus bude podpořena také online mobilita s cílem snížit uhlíkovou stopu.

3. **Mládež, vzdělávání a udržitelný rozvoj**

3.1. V rámci změny kvalifikace a prohlubování dovedností mladých lidí je třeba zohlednit význam rozvoje dovedností v oblasti zmírňování změny klimatu a přizpůsobování se jí a v oblasti oběhového hospodářství. Sociální partneři (organizace zaměstnavatelů a odborové svazy pracovníků) a organizace občanské společnosti hrají klíčovou úlohu při vymezování odborných a pracovních profilů zaměstnání a norem a při začleňování aspektů udržitelnosti do učňovské přípravy a školení zaměstnanců. Sociální partneři a občanská společnost pomáhají mladým lidem přizpůsobit se při přechodu ze školy do zaměstnání způsobem, při němž je zohledňován také udržitelný rozvoj. Sociální a občanský dialog má zásadní význam a je třeba jej posílit.

3.2. Mladí lidé potřebují digitální a sociální inkluzivnost, kvalitní vzdělávání a odbornou přípravu, stabilní zaměstnání, dobré pracovní podmínky, cenově dostupné bydlení a podporu v každodenním boji proti změně klimatu. Je zapotřebí uskutečnit další výzkum a shromáždit více údajů ohledně dopadu změny klimatu na země a regiony a na místní úrovni, přičemž je třeba je propojit s prognózou v oblasti dovedností a pracovních míst. Vzhledem k tomu, že v Evropě a na dalších kontinentech panuje rozsáhlá potravinová krize, musí být mladí lidé informováni o všech aspektech udržitelné spotřeby a produkce, snižování plýtvání potravinami a odpovědného výběru potravin.

3.3. Je třeba odstranit nerovnost zavedením globálního a evropského ukazatele týkajícího se snižování míry chudoby a předčasných odchodů ze vzdělávání v souladu se vzděláváním v oblasti udržitelného rozvoje. Vylidňování venkova kvůli nedostatečným pracovním vyhlídkám a vzdělávacím příležitostem má nepříznivý dopad na mladé rodiny. Předčasný odchod ze vzdělávání je problémem v městských a venkovských oblastech, a proto musí být uplatňovány účinné politiky zaměřené na trh práce a spravedlivý hospodářský růst, aby se snížil počet osob, které nejsou zaměstnané ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy (NEET) ([12]).

3.4. V souvislosti se vzděláváním v oblasti udržitelného rozvoje je zásadní účinně provést Evropský rámec pro kvalitní a efektivní učňovskou přípravu ([13]) a posílit Evropský rámec pro kvalitu stáží.

3.5. EHSV se domnívá, že vzhledem k rozsahu, složitosti a naléhavosti těchto otázek je zapotřebí posílit a lépe koordinovat úsilí ze strany EU a členských států, mimo jiné pokud jde o zlepšení vzdělávání pro udržitelnost, které má nyní rozhodující význam. Patří sem také vzdělávání ohledně využívání udržitelné energie. Je třeba, aby byly politiky EU a členských států v oblasti vzdělávání soustavně monitorovány a mapovány a aby si země a organizace vyměňovaly osvědčené postupy. Ústředním prvkem vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje jsou humanistické hodnoty, které se zaměřují na nabývání znalostí a vypracovávání vyvážených praktických řešení se zohledněním environmentálních a sociálních důsledků.

3.6. Zásadní úlohu při vzdělávání pro udržitelné životní prostředí hrají učitelé a rodiče. Je třeba podpořit učitele a školitele pomocí kvalitní počáteční a průběžné odborné přípravy v oblasti udržitelnosti. EHSV ve svém stanovisku nazvaném Směrem ke strategii EU pro posílení zelených dovedností a kompetencí ve prospěch všech ([14]) poukázal na významnou skutečnost, a sice že všichni potřebujeme nezbytné znalosti za účelem boje proti změně klimatu. Celoživotní učení pro rodiče a vzdělávání občanů hraje zásadní roli a je třeba je posílit tím, že budou zapojeni všichni, mimo jiné poskytováním podpory organizacím mládeže v této otázce.

([12]) Zkratka NEET vychází z anglického výrazu „Not in Education, Employment or Training“ (tj. osoba, která není zaměstnaná ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy).

([13]) Doporučení Rady ze dne 15. března 2018 o Evropském rámci pro kvalitní a efektivní učňovskou přípravu (Úř. věst. C 153, 2.5.2018, s. 1).

([14]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Směrem ke strategii EU pro posílení zelených dovedností a kompetencí ve prospěch všech (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 56, 16.2.2021, s. 1).

3.7. EHSV vyzývá členské státy, aby učitelům poskytovaly účinnou podporu s cílem zatraktivnit tuto profesi. Evropa se totiž potýká s obrovským nedostatkem učitelů. K realizaci vzdělávání v oblasti udržitelnosti však jsou zapotřebí učitelé, kteří jsou respektováni, pobírají důstojnou mzdu a mají dobré pracovní podmínky. V zájmu transformace vzdělávacího systému je nezbytné zajistit kvalitní počáteční a průběžnou odbornou přípravu učitelů, rovnost a inkluzi v systémech vzdělávání a odborné přípravy a inovativní organizaci škol, aby tak vznikla kultura míru a bezpečnosti. Aby bylo možné posílit postavení mladých lidí s cílem dosáhnout udržitelného rozvoje prostřednictvím vzdělávání, jsou zapotřebí schopní odborníci, kteří mají k dispozici řadu různých a asertivních nástrojů. Zdatní učitelé vědí, jak při své každodenní práci co nejlépe využít pařížské prohlášení ([15]) a prohlášení z Osnabrücku o odborném vzdělávání a přípravě ([16]) v rámci prosazování občanství a společných hodnot svobody, tolerance a nediskriminace v procesu vzdělávání.

3.8. Mladí Evropané představují se svou tvůrčí představivostí, nadšením a energií nedocenitelný lidský kapitál a zdroj inovativních myšlenek a hrají nejdůležitější úlohu v rámci úsilí o dosažení udržitelného rozvoje v členských státech EU, a to jak nyní, tak v blízké budoucnosti. V tomto ohledu mají členské státy EU velký zdroj nevyužitého potenciálu. Při podpoře udržitelného vzdělávání a učení hrají důležitou roli organizace mládeže a oblast neformálního vzdělávání.

3.9. EHSV požaduje, aby byli mladí lidé učiněni ústředními aktéry procesu vzdělávání a učení. Toho lze dosáhnout snížením byrokratické zátěže, která je spojena s učitelskou prací, a položením důrazu na inovativní pedagogiku a blízký vztah s žáky. Kromě toho je třeba připravit všechny učitele na využívání nových technologií a na nové kontexty vzdělávání, ať už v rámci vzdělávacích programů, nebo v jejich vlastním životě. Transformativní vzdělávání vyžaduje transformativní učitele, transformativní dovednosti a transformativní občany. Učitelé a školitelé potřebují dostatek času, prostoru a zdrojů, aby mohli uplatňovat praktický a průřezový přístup ke vzdělávání pro environmentální udržitelnost, který bude založen na účinné týmové spolupráci zúčastněných stran. Jedná se o průřezovou otázku, která se v rámci interdisciplinárního pedagogického přístupu vztahuje na všechny oblasti všeobecného a odborného vzdělávání.

3.10. Je potěšující konstatovat, že mladí lidé již nyní přispívají k udržitelnému rozvoji ve svých zemích a k mezinárodním cílům v oblasti klimatu v souladu s „šetrností k životnímu prostředí“ a kromě toho se aktivně zapojují do mezinárodních sítí hnutí mládeže zaměřených na ochranu přírody a boj proti změně klimatu. Kromě výše uvedeného je třeba přizpůsobit veškeré vzdělávací systémy tak, aby poskytovaly prostor pro transformativní vzdělávání, které ještě většímu počtu mladých lidí umožní, aby své úsilí směřovali k dosažení transformativní změny, kterou potřebujeme. Podle nedávné zprávy Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC) má „transformativní učení rozhodující význam, neboť pomáhá podnítit jak společné uvědomění, tak kolektivní postup“ ([17]).

4. **Udržitelný rozvoj musí být považován za nepřetržitý a komplexní proces učení**

4.1. Je důležité uznat, že stát a společnost se nemohou udržitelně rozvíjet bez neustálého učení, nabývání nových zkušeností a jejich pochopení. V tomto ohledu musí být udržitelný rozvoj pojímán jako nepřetržitý proces, pomocí něhož se společnost musí naučit žít udržitelněji z environmentálního, hospodářského a sociálního hlediska. Vzdělávání pro udržitelnost umožňuje přístup k informacím a zvyšuje informovanost, a zejména pak buduje kapacitu lidí inovovat a zavádět řešení, a proto hraje zásadní roli, abychom mohli změnit způsob, jakým žijeme a pracujeme. Chceme-li vzdělávat mladé lidi tak, aby vědomě přistupovali k nejsložitějším otázkám udržitelného rozvoje, s nimiž se potýkají komunity a státy, pak je nezbytné vytvořit komplexní vzdělávací osnovy pro osvojení si dovedností v oblasti kritického myšlení a informovaného rozhodování.

4.2. Ze studií a průzkumů, které provedla Evropská komise v rámci přípravy návrhu doporučení Rady o učení v zájmu environmentální udržitelnosti, vyplývá, že pouze 13 členských států má jasnou definici vzdělávání pro udržitelný rozvoj nebo vzdělávání pro environmentální udržitelnost. Je politováníhodné, že v některých členských státech nejsou pojem „vzdělávání pro udržitelný rozvoj“ a dílčí cíl č. 4.7 náležející k cílům udržitelného rozvoje uplatňovány, ačkoli jsou

([15]) Prohlášení o prosazování občanství a společných hodnot svobody, tolerance a nediskriminace v procesu vzdělávání | Eurydice.
([16]) Prohlášení z Osnabrücku o odborném vzdělávání a přípravě jako faktoru umožňujícím oživení a spravedlivý přechod k digitální a zelené ekonomice – osnabrueck_declaration_eu2020.pdf.
([17]) Šestá hodnotící zpráva IPCC, zpráva pracovní skupiny III: *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change*, s. 2 871.

uznávány coby nedílná součást cíle udržitelného rozvoje č. 4 týkajícího se kvalitního vzdělávání a coby hlavní prvek umožňující realizaci všech ostatních cílů udržitelného rozvoje. Analyzované zprávy o jednotlivých zemích se konkrétně nezabývaly otázkou financování. Itálie, která začala přijímat závazky ohledně vzdělávání pro udržitelný rozvoj, nicméně jasně uvedla, že nedostatek finančních prostředků je jedním z hlavních důvodů, proč při provádění tohoto vzdělávání nedochází k pokroku. Pokaždé, když jsou vlády nuceny seškrtat výdaje kvůli hospodářské či energetické krizi nebo krizi spojené s nárůstem životních nákladů, se tyto škrty dotknou také vzdělávání, stejně jako dalších sociálních oblastí. Nedostatek investic má za následek různé formy privatizace a asymetrie v systémech, což narušuje rovnost a pedagogickou a akademickou svobodu.

4.3. Podnětem k zamyšlení je také to, zda k úspěšnému provedení vzdělávání pro udržitelný rozvoj potřebujeme centralizovanou strategii jdoucí shora dolů, nebo zda tento úspěch ovlivňují jiné faktory. Dánsko a Nizozemsko vnitrostátní strategii pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj nemají, jejich školy se však tomuto tématu aktivně věnují. Finsko vnitrostátní strategii má, obává se však, že vzdělávání pro udržitelný rozvoj neprobíhá ve školách jednotně. Itálie již vzdělávání pro udržitelný rozvoj začlenila do svých vnitrostátních osnov, potýká se však s určitými problémy při jeho provádění na regionální úrovni. Ve Francii byla vypracována celostátní strategie, kterou řídí místní vzdělávací orgány a která je prováděna ve všech školách prostřednictvím vnitrostátních osnov a pedagogických projektů. Díky tomu se na této strategii podílejí všechny úrovně, což je zárukou jejího úspěchu.

4.4. Jednou ze zásadních otázek je stanovení pořadí důležitosti vzdělávání pro udržitelný rozvoj. V nedávné době byl zveřejněn průzkum ([18]), který uskutečnila OECD ve spolupráci s Evropskou komisí a jehož smyslem bylo prozkoumat ve všech členských státech EU a v zemích OECD znalosti mladých lidí v oblasti environmentální udržitelnosti. Tento nový přístup v oblasti studií a hodnocení by mohl vyslat pozitivní signál ohledně priority, kterou je třeba vzdělávání pro udržitelný rozvoj přiznat v členských státech. Mohlo by být přínosné podrobněji prozkoumat vztah mezi opatřeními OSN na podporu vzdělávání pro udržitelný rozvoj a opatřeními OECD na podporu rozvoje vzdělávací politiky prostřednictvím Programu pro mezinárodní hodnocení žáků (PISA) s cílem zjistit případné asymetrie v tom, jakým způsobem tyto dva soubory opatření utvářejí vzdělávací systémy.

4.5. Jednou z potenciálních překážek je provedení vzdělávání pro udržitelný rozvoj v zemích s federálním systémem. Z vnitrostátních zpráv vyplývá, že míra koordinace mezi dotčeným federálním ministerstvem a regionálními orgány se v jednotlivých členských státech liší – Německo má v tomto směru potíže, zatímco Rakousko má síť, která koordinaci reguluje. Způsob zapojení rakouské spolkové vlády do iniciativ jdoucích zdola nahoru je příkladem, který by mohly ostatní země následovat.

4.6. Pro současnou a budoucí společnost je mimořádně důležité opětovně posoudit, přehodnotit a nově vymezit vzdělávání z hlediska udržitelného vzdělávání a učení – od předškolní úrovně až po vysokou školu a další fáze –, aby do něj byly nakonec začleněny zásady, znalosti, dovednosti, přesvědčení a hodnoty spojené s udržitelností ve všech třech oblastech: v ekologii, ve společnosti a v hospodářství. Tento proces by měl být globální, mezioborový a měl by zahrnovat iniciativy na místní úrovni a širokou veřejnost a být podporován příslušnými vládami. Jeho provádění v jednotlivých zemích však musí zohlednit místní charakteristiky a specifické kulturní rysy.

4.7. Vzdělávání pro udržitelný rozvoj by mělo šířit znalosti o životním prostředí a jeho stavu a ukázat možnosti, které existují, pokud jde o přizpůsobení našeho hospodářství tak, aby bylo možné položit přednostní důraz na pohodu lidí a dobrý stav planety a zároveň podpořit mezigenerační rovnost a ochránit přírodní prostředí. Toto přizpůsobené hospodářství by mělo přikládat větší význam metodám řízení šetrným k životnímu prostředí, poskytovat příležitosti pro rozvoj důsledného dodržování přírodních a kulturních hodnot a mělo by se řídit hodnotami, jež budou vycházet z ekologické etiky odpovědnosti za ochranu životního prostředí v zájmu současných a budoucích generací a za udržitelné využívání přírodních zdrojů.

4.8. Transformativní vzdělávání pro udržitelný rozvoj by mělo:

— být založeno na zásadách a hodnotách, jež jsou základem udržitelného rozvoje,

([18]) Borgonovi, F., a kol., *Young people's environmental sustainability competence: Emotional, cognitive, behavioural, and attitudinal dimensions in EU and OECD countries*, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, č. 274, OECD Publishing, Paříž, 2022. Borgonovi, F., a kol., *The environmental sustainability competence toolbox: From leaving a better planet for our children to leaving better children for our planet*, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, č. 275, OECD Publishing, Paříž, 2022. Tyto dokumenty byly připraveny jako podklad pro nadcházející výhled OECD týkající se dovedností pro rok 2023.

— mít dopad na všechny tři oblasti udržitelného rozvoje: životní prostředí, společnost a hospodářství,

— podněcovat celoživotní a všeživotní učení, které podpoří udržitelnou, respektující, odpovědnou, aktivní a kritickou společnost,

— znamenat vzdělávání, které je vysoce kvalitní, je aktivně podporováno a zaujímá celostní přístup,

— podporovat přístupné vzdělávání založené na právech, které je respektující, inkluzivní a cení si rozmanitosti,

— myslet globálně, ale mělo by se také zaměřit na místní otázky a kulturní charakteristiky,

— pokrývat formální, neformální a informální vzdělávání,

— zohlednit evoluční povahu koncepce udržitelného rozvoje.

4.9. Neexistují univerzální modely transformativního vzdělávání pro udržitelnost. Každá země tedy bude muset s účinným zapojením příslušných sociálních partnerů, organizované občanské společnosti a dalších zúčastněných stran, včetně organizací mládeže, určit své vlastní priority a opatření v oblasti udržitelného rozvoje a vzdělávání. Pro formování škol tak, aby bylo posíleno vzdělávání v oblasti udržitelnosti, má zásadní význam kooperativní vedení a občanské vzdělávání. Je třeba určit cíle, hlavní směry činnosti a mechanismy, přičemž je třeba zohlednit místní environmentální, sociální a hospodářské podmínky a kulturní charakteristiky.

4.10. V souvislosti s vytvářením systému vzdělávání pro udržitelný rozvoj je nutné přejít z tradičního vzdělávání na model zaměřený na udržitelnost, který by měl být založen na rozsáhlých mezioborových znalostech za pomoci integrovaného přístupu k rozvoji společnosti, hospodářství a životního prostředí. Součástí takového vzdělávání by měla být práce na úrovni formálního (školy, vysoké školy, instituce pro pokročilou odbornou přípravu) a neformálního vzdělávání (zřizování školicích středisek, diskusních skupin a kulatých stolů, využívání sdělovacích prostředků atd.) a informálního vzdělávání (vzájemné učení prostřednictvím akcí, výměn mládeže, projektů realizovaných mládeží atd.). Vzdělávací a školicí programy začleňující vzdělávání pro environmentální udržitelnost musí být přístupné a inkluzivní. Vlády musí v rané fázi zohlednit situaci mladých lidí ze znevýhodněného prostředí a musí nalézt způsoby, jak tyto skupiny začlenit.

V Bruselu dne 15. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG